

JAN ROMEIN

o.a. op een uitspraak in het door hem aan zijn vrouw gedicteerde *Dagverhaal aan Adelheid*, waar op 18 Maart '48 — de dag na de benoeming der commissie — sprake is van zijn „volstreckte ongenegenheid om minister te zijn” en de dag daarop, tegen den Koning: „ik zeide dat er geen métier in de wereld was, dat ik steeds zoo weinig als dat van minister had begeerd”. We laten daar, dat hij er onmiddellijk op liet volgen, dat Zijne Majesteit, indien de nood gebod, over hem beschikken kon, want zelfs zonder deze toevoeging, zouden wij hem op dit punt niet op zijn woord geloven. Niet, omdat wij hem voor een veinzer houden — al zou ook dat in een politicus niet verwonderen, ja zelfs, moet men zeggen, niet eens altijd misstaan, maar omdat de ervaring leert, dat de mensen juist hun diepste begeerten voor zichzelf plegen te verbergen. Alleen het eigenaardige métier van historicus, dat iemand doemt om over psychologische aangelegenheden te oordelen ook zonder psychologische scholing, evenals over politiek ook zonder politieke ervaring, maakt dat de meesten in zulke gevallen niet fijner onderscheiden. Diep-in moest Thorbecke dit ambt en geen ander begeren, waarmee overigens volstrekt niet ontkend is, dat er tevens iets in hem was, dat het niet wilde. Dat, bewuste, niet-willen heeft hij in '48 geuit; het, onbewuste, wèl willen echter twee jaar tevoren al, toen hij schijnbaar niet met zichzelf bezig was en omtrent den ouden Schimmelpenninck had geschreven: „men vat, dat iemand, de genie om zijn land te regeren in zich voelende, de hand naar de teugels uitstrekt”. Trouwens, hoe wil men de bittere en tegelijk die bitterheid balsemende toon aan het slot van het *Dagverhaal*, wanneer hij doorzien heeft, dat het mede de toeleg van zijn naaste medewerkers geweest is, hem te weren, verklaren, anders dan doordat hij zich ten diepste beledigd voelde in zijn dierbaarste wens? Hij dicteert dan — het was nog in '48 — : „Maar het is tevens klaar genoeg, dat ik teregt ben verwijderd. Want met deze inderdaad onbekwame, jaloersche, kuipzieke, zwakke en valsche menschen zou ik toch hoogstwaarschijnlijk niet dan eenige dagen hebben gezeten”. En is ten slotte de ziekte, die hem kort na de vorming van zijn eerste ministerie overviel, maar die al in de zomer van '49 het hem onmogelijk maakte het stenogram van zijn adviezen in de Kamer te corrigeren, niet waarschijnlijk mede het gevolg van die wonde, heel binnenin?

Er ligt hier, wil het ons voorkomen, weliswaar een psychologisch probleem, maar dat is niet of Thorbecke al of niet het hoogste ambt gewild heeft, doch wát het in hem was, dat maakte dat hij tegelijk dat hij het wilde, nièt wilde. Of met andere woorden, waarom hij vreesde wat hij wilde?

De oplossing van dergelijke historisch-psychologische problemen is niet eenvoudig, omdat in verreweg de meeste gevallen het materiaal volstrekt ontoereikend is. Het is